

RYS HISTORYCZNY WSI CHUMIĘTKI

Chumiętki to dziś wieś leżąca na terenie gminy Krobia, w powiecie gostyńskim. Należy do grona najstarszych osad w regionie. W źródłach historycznych pojawia się po raz pierwszy w 1294 roku, choć wiadomo, że istniała dużo wcześniej. Była wówczas własnością rycerza Unięty i nosiła nazwę Unięcice. W 1294 roku objęta została lokacją na prawie magdeburskim. Od czasów średniowiecza należała do parafii krobskiej.

Na przełomie XIII i XIV wieku wieś była w rękach synów, wspomnianego już rycerza Unięty – Tomka, kustosza poznańskiego i podkomorzego książęcego oraz Bogusława, plebana Witomyśla. Wiadomo, że otrzymali oni wówczas zgodę księcia wielkopolskiego Przemysła II na zamianę Unięcic na Oczkowice, które były wówczas własnością Marcina Kędzierka zwanego Kryspułem. Kilka lat później, 6 sierpnia 1307 roku, biskup poznański Andrzej nabył od sołtysa Piotra (przypuszczalnie syna Marcina Kędzierka) większą część wsi i włączył ją do swych włości Kościeliskie.

Pozostała część Unięcic pozostawała w rękach rodu Unięckich niemal do końca XV wieku. W 1510 roku jako właścicielka występuje, w aktach sądowych, Małgorzata Rokossowska, wdowa po Janie Unięckim. W 1532 roku Marcin Przylepski sprzedał swoją część wsi Januszowi Latałskiemu, kasztelanowi gnieźnieńskiemu i staroście inowrocławskiemu.

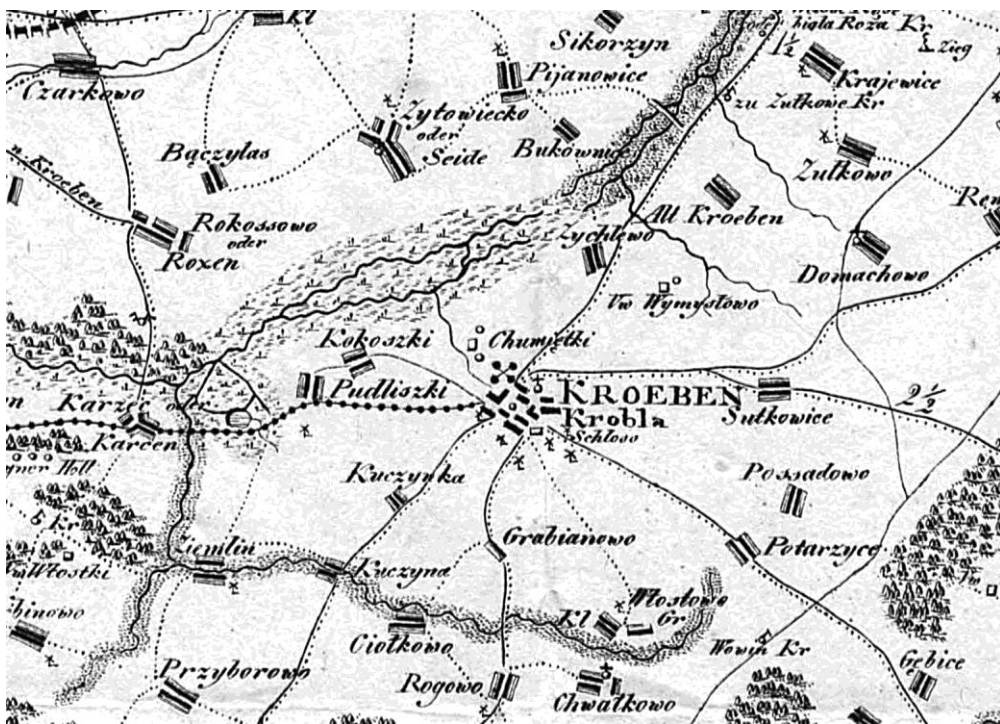
W latach 1494-1495 Unięcice nabył biskup poznański Uriel Górka, starając się zaokrąglić i skomasować swoje dobra Miejska Górka. Z przekazów historycznych wiadomo, iż znaczną część wsi nabył od Doroty, żony Włostowskiego, a także Katarzyny, żony Stanisława Sułkowskiego i Katarzyny, żony Marcina Mirzewskiego. Jest to o tyle interesujące, gdyż widać, że kobiety mogły w tych czasach decydować o majątku i prowadzić czynności prawne.

Łukasz Górka II, właściciel dóbr Miejska Górka, zbył częściowo należącą do niego wieś Unięcice. W 1503 roku sprzedał łany kmiecie wojewodzie kaliskiemu Mikołajowi Lubrańskiemu, a folwark odstąpił w 1504 roku jego bratu, biskupowi poznańskiemu Janowi Lubrańskiemu. Biskup włączył go do klucza krobskiego dóbr stołowych. W 1535 roku biskup nabył od swojego brata przyrodniego Janusza Latałskiego pozostałą część wsi. W krótkim

czasie Unięćice, a właściwie już Chumiętki – bo taka nazwa pojawia się w tym czasie w źródłach – stały się jednym z największych i najlepszych folwarków biskupiego klucza krobskiego. Od 1564 roku Chumiętki miały oficjalny status folwarku w kluczu dóbr biskupów poznańskich.

Przez następne blisko 300 lat Chumiętki jako wieś praktycznie nie pojawiają się w źródłach. Wiadomo jedynie, że w 1581 roku było tu trzech zagrodników i wiatrak, zaś w 1617 roku żył tu młynarz Wojciech Magier, w 1757 roku protestant Jan Bernaski. W latach 1766-1785 obowiązki ekonomy wypełniał Żabiwyński lub Żabicyński.

Na skutek II rozbioru Polski pod koniec stycznia 1793 roku do Wielkopolski wkroczyły wojska pruskie. Po złożeniu hołdu królowi pruskiemu przez przedstawicieli ziemian i burmistrzów z zajętych terenów rozpoczęto organizację tych ziem. Restrykcje zaborców dotknęły w pierwszej kolejności kościelną własność ziemską. 28 lipca 1796 roku nowe władze skonfiskowały biskupie dobra krobskie. W to miejsce utworzono pruską rządową ekonomię krobską i wydzierżawiono ją byłemu staroście Michałowi Krynkowskiemu.

Fragment mapy powiatu krobskiego (1821)

W 1808 roku Chumiętki stały się siedzibą krobskiego urzędu ekonomicznego, który stanowiły prócz Chumiętek wsie: Bukownica, Domachowo, Grabianowo, Stara Krobia, Posadowo, Potarzyca, Rębowo, Sikorzyn, Sułko-

wice, Wymysłowo i Żychlewo. W tym czasie Chumiętki tworzyły jedną całość z folwarkiem w Wymysłowie. Tutaj podpisywano większość recesów regulacyjnych dotyczących wsi ekonomii. Folwark zamieszkiwało trzech zagrodników, którzy, zgodnie z ustawą z roku 1823, nie podlegali uwłaszczeniu. Folwark zaś nie został rozparcelowany.

Od 1830 roku stanowił dzierżawę i jednocześnie siedzibę naddzierżawcy ekonomii – Karola Ferdynanda Schatza. Dobra te ostatecznie nabył on na własność od rządu pruskiego w 1851 roku. Trzy lata później otrzymał dla Chumiętek tytuł dóbr rycerskich na czas, dopóki będą w jego lub spadkobierców posiadaniu. Karol Schatz należał do powstałego w Krobi w roku 1844 Towarzystwa Rolniczo-Gospodarskiego. Po nim majątek odziedziczył syn Henryk Adolf. Po Henryku właścicielem znów był Ferdynand, później wdowa po nim – Hulda,

W latach osiemdziesiątych XIX wieku dobra rycerskie Chumiętki wraz z folwarkami Ludwikowo i Żychlewo należały do Adolfa Schatza, oficera armii pruskiej w stanie spoczynku, a następnie do jego spadkobierców. W 1880 roku na terenie folwarku znajdowało się 10 domów, w których mieszkało 139 osób. W 1881 roku powierzchnia całkowita dóbr Chumiętki wynosiła 276 ha, w tym 202 ha pól, 67 ha łąk, 6,5 ha lasów. Gospodarstwo specjalizowało się w hodowli bydła rasy holenderskiej. Ponadto hodowano owce rasy Negretti.

Oberża działająca na przełomie XIX i XX wieku

W 1902 roku obszar Chumiętek wraz z przynależnym do niego folwarkiem Ludwikowo liczył 477,5 ha powierzchni. Około 1903 roku rodzina

Schatzów sprzedała swoje dobra Mielżyńskim z Łęki Wielkiej. Niedługo potem folwark został prawdopodobnie rozparcelowany, a resztówka o powierzchni 9 ha stała się własnością skarbu państwa pruskiego, zaś po 1918 roku – polskiego. W 1906 roku Niemcy z Wymysłowa i Chumiętek założyli spółkę kredytową „Deutsche Spar- und Darlehnskasse”. Po odzyskaniu niepodległości resztówka w Chumiętkach stała się własnością miasta Krobi.

Założenie dworskie w Chumiętkach usytuowane zostało na północny zachód od Krobi, po obu stronach drogi prowadzącej do tej miejscowości. Składało się z części rezydencjonalnej po wschodniej stronie drogi i części folwarcznej po stronie zachodniej. Zespół rezydencjonalny to dwór oraz nieduży, rozciągający się na wschód park, dziś zachowany fragmentarycznie. Zespół folwarczny miał podwórze na planie zbliżonym do rombu, nieduży staw pośrodku i główny wjazd od południa oraz z drogi. Jeszcze w końcu XIX wieku zabudowane były dwie pierzeje dziedzińca.

W latach panowania pruskiego Chumiętki nosiły nazwę Marienheim. Szkoły we wsi nie było. Dzieci uczęszczały do placówki oświatowej w Krobi.

14 września 1922 roku resztówkę Chumiętki nabyło od miasta Krobi Zgromadzenie Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej i przenieśli z Krotoszyna swój klasztor. Utworzono tu pierwotnie Wyższe Seminarium Oblatów. Poświęcenie nowego miejsca odbyło się 26 lipca 1923 roku. Ponieważ juniorat w Lublińcu był zbyt liczny, przeniesiono jedną klasę do Chumiętek, a po przeniesieniu scholastykatu do dawnego klasztoru w Obrze urządzono tu wyłącznie juniorat. W Chumiętkach znajdowała się też redakcja miesięcznika „Oblat Niepokalanej”. W 1938 roku było tu trzech ojców.

Pałac w Chumiętkach w dwudziestoleciu międzywojennym

W latach II wojny światowej wieś ponownie otrzymała dawną pruską nazwę Marienheim. W pałacu urządzono obóz szkoleniowy dla niemieckich dziewcząt w ramach programu „Landjahr”. Była to jedna z liczniejszych placówek tego typu w całym Kraju Warty. Znajdowało się tam 70 dziewcząt pochodzących głównie z Wrocławia, Wałbrzycha, Chodzieży i Szamotuł. Obozem zarządzała Lagerführerin Marianne Wacker, a do pomocy oddelegowano jej Gruppenführerin Hilde Thürnau oraz Emmi Ottenbreit, odpowiedzialną za sprawy gospodarcze.

Po zakończeniu działań wojennych oblaci powrócili do Chumiętek i wznowili zajęcia dla kleryków. Jednakże jeszcze w tym samym roku zdecydowali się przenieść seminarium duchowne do Obry niedaleko Wolsztyna. 27 kwietnia 1945 roku władze bezpieczeństwa zajęły klasztor. Zakonnikom pozostawiono kaplicę i kilka pomieszczeń.

30 czerwca 1952 roku Państwowa Komisja Lokalowa przy Prezesie Rady Ministrów wydała zezwolenie Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Gostyniu na przydzielenie budynku byłego Małego Seminarium Oblatów w Chumiętkach Wydziałowi Pomocy Społecznej Powiatowej Rady Narodowej z przeznaczeniem na dom dla ludzi starych i opuszczonych. Zgromadzenie Ojców Oblatów zdecydowało nie wnosić sprzeciwu i nie starać się o zwrot majątku.

Rozpoczął się czas tworzenia podstaw Domu Rencistów. Pod taką nazwą ośrodek funkcjonował do 1959 roku. Później otrzymał nazwę Państwowego Domu Specjalnego dla Dorosłych. Już od momentu uruchomienia placówki planowano jej rozbudowę. Ostatecznie udało się do tego zadania przystąpić w 1968 roku, kiedy opracowano założenia techniczno-ekonomiczne rozbudowy budynku mieszkalnego.

Prace budowlane rozpoczęto w lipcu 1971 roku. Odbiór wykończonego budynku głównego Państwowego Domu Specjalnego dla Przewlekle Chorych w Chumiętkach nastąpił 20 grudnia 1974 roku. Powstało 27 pokoi mieszkalnych dla 67 osób, kuchnia, kotłownia, pralnia i pomieszczenia pomocnicze. W 1976 roku zaakceptowana została dokumentacja na budowę pawilonu i łącznika. Prace budowlane podjęto 1 sierpnia 1978 roku. Trwały do 21 listopada 1978 roku. W rezultacie placówka zyskała powierzchnię 1400 m², w tym nowe miejsca noclegowe, gabinet lekarski i zabiegowy, izolatki, świetlicę i jadalnię. Od tej chwili było tu dostępnych 135 miejsc. W tym czasie nadeszła też zgoda na dalsze prace budowlane – wzniesienie budynku administracyjnego i mieszkań dla pracowników. Ukończono je 26 września 1987 roku.

W 1992 roku oddano do użytku oczyszczalnię ścieków, przepompownię wody oraz zakończono rozbudowę pralni zakładowej. Następne prace budowlane, mające poprawić komfort pensjonariuszy, przeprowadzono w 1995 roku. Przebudowano i rozbudowano łącznik. W konsekwencji

w obiekcie powstały: sala rekreacyjno-widowiskowa, gabinet pracowników socjalnych, gabinet terapii zajęciowej, duża sala rehabilitacyjna oraz gabinet fryzjerski. W 2000 roku zrewitalizowano park. Obecnie Dom Pomocy Społecznej w Chumiętkach jest placówką samorządową powiatu gostyńskiego i wypełnia swoje statutowe zadania.

Bibliografia

Archiwum Państwowe w Poznaniu, *Namiestnik Rzeszy w Okręgu Kraju Warty – Poznań*, sygn. 53/299/0/3.5/2638: *Opracowanie dziejów instytucji Landjahrlager w Kraju Warty*.

Archiwum Państwowe w Poznaniu, *Rejencja Poznańska – domeny*, sygn. I 468.

Atlas historyczny Polski. Wielkopolska w drugiej połowie XVI wieku, cz. II, *Komentarz, indeksy*, red. Krzysztof Chłapowski, Marek Słoń, Warszawa 2017.

Czapulak Hanna, *Cudze chwalicie, gostyńskiego nie znacie*, „Jesienna Przystań” 2021, nr 65.

Dom Pomocy Społecznej w Chumiętkach, *Kronika DPS Chumiętki*.

Dzieje ziemi gostyńskiej, red. Stanisław Sierpowski, Poznań 1979.

Górczak Zbyszko, *Rozwój majątków możnowładztwa wielkopolskiego w drugiej połowie XV i początkach XVI wieku*, Poznań 2007.

Grupa Robert, *Chumiętki*, „Gazeta Gostyńska” 2000, nr 2.

Grupa Robert, Miałkowski Andrzej, *Krobia i okolice. Zarys dziejów*, Krobia 2007.

Majątki Wielkopolski, t. 1, *Powiat gostyński*, Szreniawa 1997.

Miałkowski Andrzej, *Krobia. Z kart historii miasta do 1946 roku*, Krobia 2015.

Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu, wersja elektroniczna, red. Tomasz Jurek <http://www.slownik.ihpan.edu.pl> [Dostęp: 5 czerwca 2022 roku].

Stachowski Władysław, *Materiały do dziejów wsi powiatu gostyńskiego*, mps zbiory Muzeum w Gostyniu.

Szkice z dziejów ziemi krobskiej, red. Andrzej Miałkowski, Poznań-Krobia 1986.

Wiejak Krzysztof, *Uwłaszczenie chłopów we wsiach biskupich krobskiej domeny rządowej w XIX wieku*, „Grabonoskie Zapiski Regionalne” 1994, nr 4.